

Güneşin siyah bazalt taşların üstünden usulca yükseldiği bir sabahı Diyarbakır'da yakaladığınızda, ilk fark ettiğiniz şey seslerin dokusu olur. Uzakta bir çekiç, yakında bir satıcının çağırısı, hemen yanı başınızda fındıca fındıca menengiç kahvesi. Burada zaman, [escort hizmeti Diyarbakır https://diyarbakirofisesescortlari.com/](https://diyarbakirofisesescortlari.com/) bir ibrikten taşar gibi, acele etmeden akar. Kervansaray avlularının gölgesinde, yüzyıllar birbirine karışır. Bu yazı, bu akışı izlemek için iyi bir bahane.

Kervansarayın Gölgesinde: Taşın Hatırası

Diyarbakır'ın hanları, yalnızca taş ve kemerlerden ibaret değil, yolların ve yorgun ayakların birikimi. Deliller Hanı, Hasan Paşa Hanı ve Sülüklü Han, bir tüccarın bakışıyla bakarsanız, bir şebekenin düğümleri gibi durur. Her hanın kendi ritmi, kokusu, alışkanlığı var. Deliller Hanı'nda taşın serinliği sabahın erken saatlerinde bir iltifat gibi yüzünüze vurur. Kervanların uğru diğer avlularda ise, tütsülenmiş et kokusuna, kahvenin isli rayihası karışır.

Hasan Paşa Hanı, kahvaltının şehirde bayram sayıldığı yerdir. Taş avluda, pirinç semaverlerden yükselen buhar, bakır tabaklarda peynirin, zeytinin ve maydanozun parlaklığı. Bir köşede tava ciğerin çıtırtısı, başka bir masada kaygana, tahin ve pekmez. Kervansaray, sadece konaklamak için değildir, tanışmak, öğrenmek, ticaret yapmak içindir. Yüzyıllar önce burada sabahı eden kervancıların not defterlerinde, pazarlık kadar yol hikayeleri de yazardı. Avludaki her adım, bir yük devesinin izini taşır.

Sülüklü Han'ın adı, geçmişin tedavi usullerinden gelir, ama bugün avlusunda semaver gölgesi, çınar yapraklarının arasından süzülen ışıkla yarışır. Sohbet, burada genellikle yıllara değen bir sabırla başlar. Bir yerel esnaf, duvarlardaki taşların kaç tür ustanın elinden çıktığını tek tek sayar. Kervansarayların parmak izini taşıyan yontu izlerini, pah yapısını, kemer oturuşunu gösterir. Bu ayrıntılar, turistin gözünden kaçmaz, ama burada göz sabırla bakmayı öğrenir.

Sur'un Kara Taşında Zamanın Adımları

Diyarbakır Surları, şehrin silueti değil, kalbi. Yakından bakınca taşların arasındaki ince çizgiler, zamanın yazısıdır. Yaklaşık 5,5 kilometre uzunluğunda, 82 kuleli bu duvar, ticareti, güvenliği ve şehrin gururunu birlikte örmüş. Keçi Burcu'ndan Dicle vadisine bakanlar, sabahın erkeninde Hevsel Bahçeleri'ndeki sisin üzerinde yürüyen güneşi görür. O manzara, bir kartpostal değil, şehrin kendi aynasıdır. Şehir duvarlarının üstünde yürümek artık her yerde mümkün değil, ama kulelerin çevresinde dolaşırken, taşın sesiyle konuşmak kısmen mümkün.

Dört ana kapı, geçmişte sadece giriş çıkış noktaları değil, hayatın akış yönleridir. Dağ Kapı, Mardin Kapı, Urfa Kapı ve Yeni Kapı, her biri farklı bir rüzgar getirir. Sabah Mardin Kapı'nın yakınında sakince otururken, bazalt taşların içinde güneşin küçük kıvılcıklarını yakalayabilirsiniz. Duvara sırtınızı yaslayıp gözünüzü kapattığınızda, uzak bir kervanın çingırağını hayal gücünüz size getirir.

Ulu Cami'nin Avlusunda Sesin Mimarisi

Diyarbakır Ulu Cami, Anadolu'nun en eski camilerinden biri, katman katman tarih. Avlusunda ayağınızı yavaşça yere vurursanız, yankı bir ritme dönüşür. Bu akustiğin içinde, Mesudiye Medresesi'nin sessizliği, bir öğrencinin zihnindeki soruyu duyurur gibi. Yaz aylarında taşın sıcaklığı öğleye doğru artar, gölge, insanı sabra davet eder. Kısa bir süre durup, taşın dilini anlamaya çalışırsanız, mimarının yalnız göz değil, kulak için de tasarlandığını fark edersiniz.

Dört Ayaklı Minare, başka bir anlatının işareti. İnce sütunların üzerinde zarif bir denge, detaylarda sabır var. Burada bir fotoğraf çekmek için beklerken, sıra size geldiğinde acele etmemeyi öğrenirsiniz. Çünkü bu şehir, hızla geçeni değil, bakmayı bilen yolcuyu ödüllendirir.

Hevsel'in Nefesi ve Dicle'nin Köprüsü

Hevsel Bahçeleri, şehrin gıdasını, kültürün iç sularını yüzyıllardır besliyor. Dicle'nin sisi, ilkbaharda sabahları, bahçelerin üstünde yumuşak bir tül gibi asılı kalır. Bir bostan sahibi, hangi yamaçtan gelen rüzgarla hangi sebzenin daha diri kaldığını ezbere bilir. Bu bilgi, kitaplarda yazmaz, sabahın serinliğinde, elin toprağa değmesiyle öğrenilir.

On Gözlü Köprü, Dicle'nin üstünde zarif bir çizgi. 1060'ların taş ustalarının zekası, suyun akışına saygıyla eğilmiş. Öğleden sonra gölgeler uzadığında, köprünün her bir kemeri, fotoğrafta ayrı bir nota gibi durur. Nehirden esen serinlik, yaz sıcaklığının ortasında insana unutkanlık verir, zamana bakmayı bırakırsınız.

Çarşının Nabzı, Dengbêjlerin Sesi

Diyarbakır'ın çarşıları, bir pazar olmaktan çok bir diyalogun mekânı. Bakırcılar Çarşısı'nda çekiç sesi, bir ritim tutar. Telli çalgıların tamir edildiği küçük dükkânların önünde, ustalar parmak uçlarıyla tarih toplar. Birkaç sokak ötede, Dengbêj Evi'ne girince, sözün melodisini anlamaya başlarsınız. Dengbêj, yalnızca şarkı söylemez, anlatır. Bir kahve eşliğinde, gözleri uzak bir noktaya dalan bir anlatıcıyı dinlerken, kelimelerin nasıl göç ettiği, nasıl yeni evler bulunduğu anlaşılır.

Dengbêjlerin sözlü geleneği, hanların avlularında dolaşan hikâyelerle kardeş. Bir yolcunun nerede mola verdiğini, kimin kapısında çorba içtiğini, bir kışın kaç gün sürdüğünü bu şarkılardan öğrenebilirsiniz. Bu şehirde müzik, kulaktan çok zihne yerleşir.

Taşın Üzerindeki İzler: Restorasyon, Kayıp ve Kazanç

Şehir, son on yıllarda sancılı değişimler gördü. Sur'daki çatışmaların izleri, sadece duvarlarda değil, insanların hafızasında kaldı. Restorasyon, burada bir teknik işten fazlası, bir yargı. Bir yapıyı nasıl onaracağınız, hangi taşı hangi harçla, hangi izleri koruyarak dokuyacağınız, kentin hafızasını nasıl okuyacağınıza bağlı. Bazalt, sert bir taş, ama iz tutar. Aşırı parlak, fazlaca pürüzsüz bir yüzey, geçmişin sesini boğar; ustaların tercih ettiği hafif pütürlü son, ışığın taşla konuşmasına izin verir.

Bu noktada hız ile özen arasında sıkı bir pazarlık gerekir. Bir avluyu çabucak boyayıp parlatmak, ziyaretçiyi etkileyebilir, ama hanın yan duvarındaki kılcal çatlağı görmezden gelerseniz, birkaç kış sonra aynı yeri yine onarmak zorunda kalırsınız. Uzun vadede, iyi usta, en ucuz değil, en sessiz müdahaleyi yapandır.

Bir Gün, Üç Çağ: Küçük Bir Rota

- Sabah: Hasan Paşa Hanı'nda kahvaltı, ardından Ulu Cami avlusu ve Mesudiye Medresesi'nde kısa bir sessizlik, yakın sokaklarda taş dokusuna yakından bakış.
- Öğleye doğru: Sur içinde Bakırcılar ve demircilerle sohbet, Dengbêj Evi'nde bir mola, ardından Deliller Hanı'nın avlusunda menengiç kahvesi.
- İkinci: Keçi Burcu çevresinde yürüyüş, Hevsel'e inen bir patikada rüzgarı dinlemek, Dicle kıyısında On Gözlü Köprü'ye doğru ağır adımlar.

- Akşamüstü: Sülüklü Han'da çayın yanında bir dilim burma kadayıf, sonra Surp Giragos Kilisesi'nin çevresinde taş detaylara kısa bir bakış.
- Gece: Sur sokaklarında esen rüzgarın taşıdığı seslerle, şehrin gece kokusunu içe çekip otele dönüş.

Bu rotayı yürürken, adımları çoğaltmak isteyeceksiniz. İyi bir kuş bakışı kadar, bir kapı kolunun soğuk metaline dokunmak da önemlidir. Bir şehrin kıymeti, uzaktan resminde değil, yakın temasında saklı.

Sofrada Zamanın Tadı

Diyarbakır mutfağı, beklemeyi bilen bir mutfak. Kaburga dolması, içindeki pirinçle etin anlaşması için sabır ister. Meftune, ekşiliğin ve sebzenin doğru ölçüde tutulmasını. Ciğer, sabahın serin saatlerinde ocakla buluşur, öğlene kalmadan biter. Bazı lezzetler için doğru saat vardır. Öğleden sonra, bakır tepside gelen burma kadayıf, üzerindeki şerbeti güneşe tutunca, iplikler küçük bir gökkuşağı gibi parlar. Künefe sıcak, ama burada kadayıfın ince telini daha çok anarsınız.

Menengiç kahvesi, kavruk aromasıyla taşın serinliğine eşlik eder. Şehirde iyi bir fincan menengiç bulmak zor değildir, ama en güzeli, han avlusunda, gölgede içilendir. Soğuk bir bardak meyan şerbeti, yaz sıcaklığında sabır taşınızı çatlatmaz, aksine serin bir çizgi çeker.

İnce İş: Rehberlik, Haritalar, Yan Sokaklar

Diyarbakır, büyük çizgilerle değil, küçük işaretlerle okunur. Kimi duvarda bir taşın kenarındaki yontu izi, bir ustanın kendine has bıçağını ele verir. Bir sokak çeşmesinin lülesi, hangi dönemde yenildiğini fısıldar. Bu ayrıntılar haritada yazmaz. En iyi harita, bazen bir simitçinin tarifidir. "Şu köşeyi dön, güneşi soluna al, siyah duvara yaslanınca sağdaki avluya gir." Böyle tariflerle dolaşınca şehrin ritmini yakalarsınız.

Bir de, gereksiz aceleyi bırakmak gerekir. Ziyaretçiler bazen her yeri görmeye çalışırken, şehrin asıl dersini kaçıır. Şurada on dakika beklemek, bir hanın çınar gövdesinin gölgesinde, bir şey söylemeden oturmak, on sayfa kitap yerine geçer.

Dillerin Kesiştiği Yer: Cami, Kilise, Sokak

Ulu Cami'nin birkaç sokak ötesinde Surp Giragos Kilisesi'nin restorasyonla yeniden nefes bulmuş silueti, şehrin çoğulluğunu gösterir. Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi'nin taş işçiliği, sabahın sakinliğinde daha net görünür. Bir şehirde farklı ibadethanelerin yan yana durması, günlük hayatta basit karşılaşmalar üretir. Eczaneden alınan ilacın üstüne ilişen bir dua, fırından çıkan ekmeğin buharında karışan diller. Bu eşiklerde, çatışmanın sesi değil, bir arada yaşamamanın sabrı duyulur.

Esnafın Hafızası ve Ticaretin İnceliği

Kervansarayların ruhu, günümüzde esnaf dükkânlarında sürer. Bir bakırcı, çekiçle vururken beş farklı ton çıkarır. O tonlardan birini kaçırırsa, işin ayarı bozulur. Tıpkı pazarlıkta olduğu gibi. Diyarbakır'da fiyat konuşmak, kaba bir çekişme değil, karşılıklı bir oyundur. İyi bir alıcı, esnafın emeğine saygı gösterir, esnaf da müşterinin bütçesine. Bu denge kurulunca, alışveriş bir anıya dönüşür. Bir fincan çay ikramı, işin bitiş zili değildir, bizzat işin parçasıdır.

Yolculuklarda öğrendiğim basit bir ölçü var: Bir şehirde ilk gün, yalnız izlerim. İkinci gün, soru sorarım. Üçüncü gün, artık bir iki dükkânda selamla karşılaşılır, küçük bir ikramla ağırlanırım. Diyarbakır bu ritmi hızla benimsetir. Çünkü burada misafir, kapıdan içeri girince misafir olmaktan çok, hikâyenin aktörü olur.

Taşın İklimi: Mevsim, Işık ve Adım Ayarı

Diyarbakır'da mevsimler, taşın hâlini değiştirir. Yaz, bazaltın üstüne beyaz bir ışık döker. Güneş, öğle saatlerinde duvarların üzerine bir mercek gibi iner. O saatlerde gölge kıymetlidir. İlkbahar ve sonbahar, uzun yürüyüşler ve sessiz avlular için ideal. Kış, puslu sabahları ve keskin akşam rüzgarıyla hanların iç mekânlarını daha da davetkâr kılar. Fotoğraf merakı olanlar, erken sabah ve gün **Diyarbakır escort** batımında taşın yüzeyindeki küçük oyukların ve zamanla yumuşamış kenarların nasıl parlar hale geldiğini görmeli. Işığın açısı, bir kemerin çizgisini değiştirecek kadar etkili.

Ayakkabı seçimi, basit bir ayrıntı gibi görünür ama değil. Taş, düzgün, ama bazen parlatılmış bölgeler kaygan olabilir. Adımlarınızın sesi de değişir, kimi avluda tok, kimi sokakta boş. Bu ses, dolaşırken size eşlik eder, ritminizi ayarlar.

Bir Şehrin Eğitimi: Müze, Arşiv, Sözlü Tarih

Müzeler, bir şehrin kısa yollarıdır. Ama Diyarbakır'da asıl müze, hanların duvarları, surların gölgesi, çarşının sesi. Yine de, yazının, belgenin dilini duymak için kentteki müze ve kültür evlerine birkaç saat ayırmak faydalı. Eski fotoğraflarda, 1950'lerin çarşısını, 1970'lerin han avlusunu, 1990'ların bir düğün alayını görürsünüz. Bu görüntüler, bugünün sesiyle yan yana gelince kafanızda eksik parçalar tamamlanır.

Bir de sözlü tarih, hâlâ yaşayan büyüklerin anlatıları. Bir ninenin, "bu sokakta eskiden dut daha tatlıydı" demesi, toprakla su arasındaki küçük farkları işaret eder. Bir ustanın, "şu kemerin payandasında ikinci kat, şu yıl eklendi" diye göstermesi, mimarlık tarihini sokağın dilinden öğretir.

Yabancıya Gösterilen Yol: Misafirlik ve Ölçü

Diyarbakır'da kapı çalmanın bir adabı vardır. Rehbersiz de gezilir, ama iyi bir yerel rehberle, taşın üstündeki çizgiler bile cümle kurmaya başlar. Misafirlik, bir lokma paylaşmakla somutlaşır. Davet görürseniz, önce çayı, sonra hikâyeyi içersiniz. Her davetin bir sınırı da vardır, o sınıra saygı, misafirliğin en güzel kıymetidir.

Yol üzerinde sorulan soruların kısa cevapları, çoğu zaman size yeni bir sokak açar. "Şu çeşme hangi padişah döneminden?" gibi doğrudan sorular yerine, "Buranın suyuna ne derler?" diye sormak, hafızayı tetikler. Kelimelerin seçimi, kapıları açar.

Zaman Yolculuğunun Küçük Çantası

- Rahat bir yürüyüş ayakkabısı ve ince tabanlı bir yedek: bazaltın sürprizine karşı iyi bir sigorta.
- İnce bir defter ve kurşun kalem: Taş adları, ustaların isimleri, duyduğunuz bir türkü, bir tarif, not edilince kalır.
- Küçük bir şal veya hafif ceket: Avlu gölgeleri, yazın bile serinlik taşır.
- Yeniden doldurulabilir bir su matarası: Çeşme başında kısa bir mola, uzun bir günün hediyesi olur.
- Ziyaret edeceğiniz yerlerin güncel durumunu gösteren bir harita veya yerel esnaf önerileri: Kapalı kapı, sabırsızlıktan daha çok hayal kırıklığı yaratır.

Bu küçük çanta, sadece eşyayı değil, bakışınızı da düzenler. İhtiyacınız olmayan her şeyi bırakınca, ayrıntıya yer açılır.

Hanlardan Otellere: Konaklamanın Dönüşen Dili

Deliller Hanı'nın bir bölümü bugün konaklama hizmeti veriyor. Taş odalarda uyumak, sabahın ilk ışığında avluya açılan bir kapıdan çıkmanın huzuru. Modern oteller, konforu eksik etmez, ama han odalarının kısık sesini bulamazsınız. Seçim burada zevk işidir. Tarihin içinde kalarak uyumak, taşın gecede nasıl ısınabildiğini de öğretir.

Konaklamada akustik kadar, koku da önemlidir. Bazı han odalarında ahşapla taşın bir arada olduğu yerler, yaz akşamlarında reçinemi bir esinti bırakır. Bu küçük ayrıntılar, belki kimsenin broşürüne yazılmayan, ama ziyaretçinin hafızasına işleyen notlardır.

Yavaşlığın Hediyesi

Diyarbakır, dinlemek isteyenle konuşur. Bu konuşma, kervansaray gölgesinde, çarşı kapısında, sur dibinde başlar. Bir taşın kenarındaki çizgi, bir kemerin gölgesindeki serinlik, bir ustanın elindeki çekiç. Hepsi aynı hikâyeyi farklı dillerde söyler. Şehrin size verecek çok şeyi var, ama aceleyle değil. Her adımda, bir çağ daha açılır. Hanların avlularından bugünün sokaklarına yürürken, yanınızda yalnızca bir harita değil, sabır taşıyın. Zaman burada, sizin hızınıza değil, taşın nabzına göre akar.

Bu yolculuk, bir defaya sığmaz. İkinci gelişinizde, ilkinde kaçırdığınız bir gölgeyi yakalarsınız. Üçüncüde, bir esnaf sizi adınızla çağırır. Dördüncüde, bir taşın üstündeki eski oyuk artık size bir işaret gibi görünür. Ziyaret bitince, şehrin sesleri cebinizde kalır: bir çekiç, bir kahve fokurtusu, uzakta yankılanan bir ezgi. Kervansaraylardan bugüne, Diyarbakır'ın yaptığı şey, aslında çok basit. Gelene, kalbine sığınacak bir gölge vermek. Çıkana, geri dönmek için bir sebep bırakmak.